

GAIVOTAS URBANAS. TRAIADORAS DA MAR

Por: José Curt

Expresidente da Xunta Reitora do Parque Natural das Illas Cíes
Premio "Ciudad de Pontevedra" da literatura 1980.

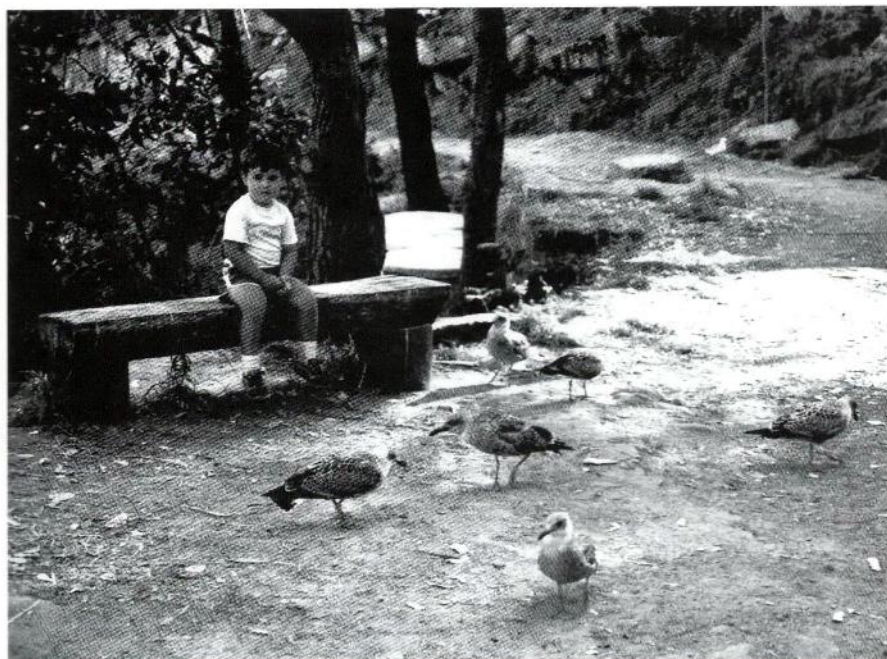
En 1977 o Ministerio de Agricultura publicou un importante traballo de Felipe Bárcena titulado: "*Colonia de aves marinas en las isla Cíes*", de cuxo "resumen" transcribimos e extractamos: "*Las aves marinas que nidifican en las Cíes son: Gaviota argétea (Larus argentatus) (sic) 4.200 parejas, resultando la mayor colonia censada hasta la fecha en España. Gaviota sombría (Larus fuscus) cuatro parejas. Arao común (Uria aalge) menos de 20 parejas y cormorán moñudo (Phalacrocorax aristotelis) 380 parejas*".

En 1985, cando por imperativos do meu traslado a Madrid sucedume na presidencia da *Junta Rectora* o propio Felipe Bárcena, o panorama faunístico, creio recordar porque escribo de memoria, podería ser o seguinte: gaivota patiamarela (*Larus michahellis*) (nova denominación da antiga e citada gaivota argétea), unhas 15.000 parellas; gaivota sombría unha ducia de parellas, ningún arao común e a poboación de cormorán moñudo estable con arredor das 400 parellas. Este último dato é moi significativo porque suxire que de ser próspero o Parque de Cíes, o censo de cormoráns máis que manterse tería que crecer moderadamente. Unha mostra máis de que hai amores que matan ou, polo menos, de que algo non funcionou como debería.

A abundancia de patiamarelas en Cíes, cunha poboación practicamente cuadruplicada sobre a inicial en menos de 10 anos, non representa, en absoluto, un triunfo da natureza nin un éxito da xestión do Parque senón, pola contra, un patente desequilibrio faunístico no que unha senlleira ave mariña se transforma en urbana ao descubrir unha nova, pródiga e accesible fonte de alimentos: o lixo dos próximos vertedoiros da cidade de Vigo en lugar da tradicional estampa mariñeira das gaivotas comendo descartes de peixe nas lonxas ou seguindo a estela dos barcos pesqueiros coa mesma intención. Pola súa parte, o

ocaso do arao ata a súa extinción, na que sen dúbida tiveron un especial papel as gaivotas depredando sen freo nos seus últimos niños, incide na traxedia de inestabilidade que se xerou, por exceso de coidados oficiais, no superávit dunha especie de gaivota á que o arquipélago das Cíes xa lles quedaba pequeno porque, lisa e llanamente, non cabían no seu "illado" e limitado entorno. A inmediata exportación destes excedentes estaba cantada: a febril conquista das cidades costeiras para nidificar e a súa distribución por todos os vertedoiros do interior da Península Ibérica. Un fenómeno de enorme importancia ecolóxica xestado e consolidado no último medio século, como pronto veremos.

Pero no irreparable desequilibrio poboacional das gaivotas temos que romper unha lanza polos membros da *Junta Rectora* e polos xestores do Parque de Cíes que pronto se deron conta do problema e

A foto ten máis de 40 anos e está tomada polo autor deste artigo en Cíes. Uns fementos polos de patiamarela asedian a un rapaciño esperando roubarlle a merenda....

intentaron solucionalo baseándose en remedios contrastados que estudáramos a fondo. Coñeciamos que en Cataluña, nas xerundenses illas Medas, os conservadores daquel Parque controlaban o censo de gaivotas coa axuda duns voluntarios que, cubo e xiringa en man, inxectaban nos ovos unha solución concentrada de sosa cáustica que mataba o embrión e impedía que as gaivotas realizasen novas postas de reposición pois seguían incubando os mesmos ovos, malogrados, durante toda a

tempada de cría. Xa, xa sei que o sistema ten un tufillo un tanto cruel pero de quitar do niño os ovos, como recomendaban algúns, o problema persistiría sen solución. E dende logo, impoñíase tomar medidas porque neses momentos a mortalidade de polos ascendía naturalmente ao 50% por inanición ou saturación ambiental e as gaivotas superviventes, presas da fame, comezaban a roubar iradamente a comida aos visitantes de Cíes, que, en número de 700 diarios, non tivemos máis remedio que autorizar, aparte da poboación fixa residente no cámping cieño. Demasiada xente nun pretendido santuario da natureza e corto aforo a xuízo de quen, nun sorprendente síndrome de Robinsón Crusoe, puxeron de moda as illas como destino turístico cada vez máis popular e accesible. Pero hai que dicir que iso de urbanizar a natureza, aínda que hoxe estea de moda, e crítico non sexa “politicamente correcto”, supón o maior atentado ao medio ambiente que sufriu na historia. Aínda que xa é tarde para emendar tantos erros cometidos.

Consciente a *Junta Rectora* da impopularidade do proxecto de regulación poboacional que intentabamos desenvolver, non apto para sensibilidades alleas ao ecoloxismo obxectivo, decidimos facelo co consello da Universidade de Santiago para contar co maior respaldo científico posible e, dentro do desexable, coa maior discreción sen deixar por iso de informar á opinión pública aínda que como soe ser habitual nestes casos o intentásemos por medio de comunicados descafeinados á prensa e a outros medios informativos. A resposta non se fixo esperar, primeiro o “Faro de Vigo” publicou que en Cíes íanse a “asasinar” os polos de gaivota coa complicidade da *Junta Rectora* e os demais periódicos rexionais fixéronse eco da noticia chagando algúns a esixir que, se non había comida para as súas gaivotas na illas, se puxeran comedeiros suficientes para garantir a súa manutención. Incluso algún periodista, hoxe querido amigo e entón moi belixerante, chegou a publicar que Cíes funcionaba esmagada pola bota militar, en clara alusión á profesión de quen subscribe, á sazón profesor na Escola Naval Militar de Marín. E dado o clima resultante, tan axitado, o proxecto de regular as gaivotas quedou en suspenso e o Parque de Cíes continuou fabricando polos mortos nunha alta porcentaxe ata que a natureza unha vez máis se tomou a xustiza pola súa man e decidiu solucionar o problema á súa maneira.

En efecto: un día da primavera de 1977 Felipe Bárcena máis eu vimos nidificando a poucos metros da lonxa de Malpica (A Coruña) a unha parella de patiamarelas, nun lugar xa tan humanizado que en nada tiña que ver co clásico acantilado das illas Sisargas, onde a gaivota pasou séculos criando nas súas soidades. No ano 1981 descubrimos o doutor Guimerá máis eu outra parella de gaivotas patiamarelas nidificando a máis de 100 km. da costa, na gaditana lagoa do Taraje, no termo de Espera. Ninguén sabía que facía por alí ese par de “desprazados” convivindo cos touros bravos. Nin tampouco o seu propietario, o popularísimo Bertín Osborne que, por certo, é un tío moi simpático e, de paso, un avezado ornitólogo. Nos anos seguintes, varias patiamarelas fixeron o niño e sacaron adiante á súa prole instalándose no Parque Zoológico de Barcelona, xunto aos hipopótamos e os leóns, alimentándose dos seus restos de comida ou roubándolla aos seus veciños. Mireino eu.

Pero o bautismo oficial da primeira gaivota urbana débese ao veterano naturalista e entrañable amigo Estanislao Fernández de la Cigoña que publicou en “Faro de Vigo” a primicia de que na primavera de 1983 unha parella de patiamarelas fixera niño e instalado á súa familia no 5º piso dun vetusto edificio lindeiro coa Maxistratura de Traballo situada na Porta do Sol de Vigo,

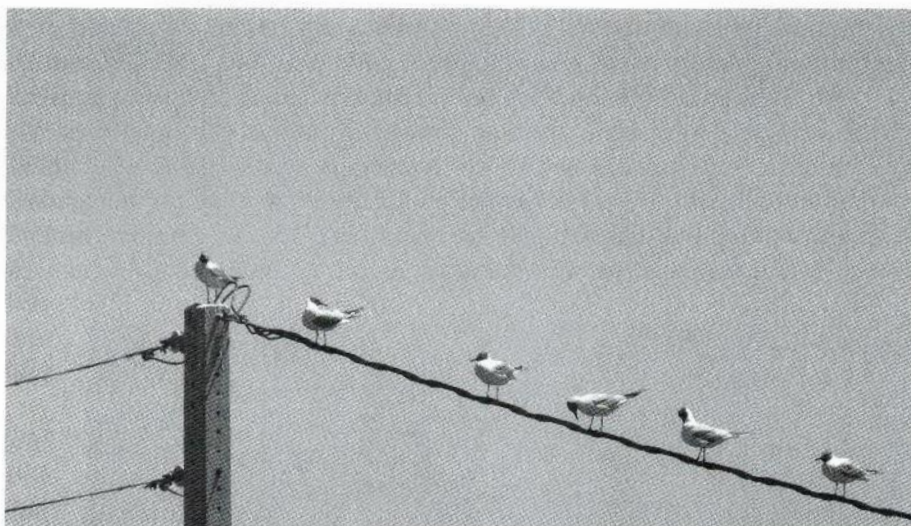

Trátase dun documento gráfico de suma importancia xa que representa á primeira gaivota que aniñou dentro da cidade de Vigo, en 1983. Foto cedida por Estanislao Fernández de la Cigoña, a quen agradecemos a cortesía.

cuxos funcionarios, de paso, selaban un innovador e perigoso pacto “contra natura” cos “okupas” ao compartir con eles o bocadillo e outros *condumios* caseiros. Outro naturalista histórico e tamén querido amigo, Andrés Bermejo, anelou esta primeira gaivota cidadá da historia da ornitología española, o primeiro polo urbano, que se botou a voar en xullo. Que sería del? Sentaría praza de observador aéreo ou conseguiría traballo como cantor de grillados, pregoeiro de cazallas e outros beberaxes para gorxas cimarronas?

Non podo precisar a data exacta pero polo menos 40 anos atrás, meu fillo Luís máis eu descubrimos na lagoa manchega de Pedro Muñoz un polo para nós totalmente descoñecido pois tratábase dun inmaturo de *gaivota reidora* que ata entón non se tiña noticia da súa nidificación en España. O seu crecemento foi vertixinoso e exponencial, tanto que actualmente o censo de gaivotas invernantes de varias especies en vertedoiros e lagoas próximas a Madrid estímase en 300.000 individuos e todos os anoiteceres vemos sobrevoando a Capital, a gran altura, unhas bandadas de gaivotas que se dirixen ao próximo Norte, aos durmideiros de El Pardo, que para algúns totalizan os 100.000 exemplares. Nin que dicir ten que onde caen estas famentas hordas se acabaron os insectos, os anfibios, réptiles, pequenas aves e roedores porque todos sucumbiron vítimas da súa incontrolable voracidade.

Eu non teño espazo para pormenorizar nos prexuízos que as gaivotas transplantadas do seu medio natural mariño ao da cidade causan. Entresaco, a *vuelapluma*, que actualmente –nunca é tarde pero esta vez si- se están eliminando ovos en Cíes (por fin!!) e noutros enclaves para regular a expansiva poboación de gaivotas. Que moitas cidades costeiras teñen que

Varias *gaivotas reidoras* toman o sol nun tendido eléctrico como se foran vulgares gorrións. Unha vergoña!!! Foto: José Curt.

soportar nos tellados e faiados a crianza dunhas aves cada vez máis abundantes con cuxas demoledoras dexeccións estragan a pintura de coches, vestiario dos viandantes e mobiliario urbano poñendo en xaque ao ramo da hostalería que ven como a tranquilidade de bares e terrazas desaparece baixo a raspiña dunhas aves que perderon o medo ao home.

En fin, leo que en non sei que sitio se tiveron que empregar falcóns para escorrentar ás irascibles gaivotas urbanas; que en Cíes desapareceron os réptiles illeiros, que os ataques a persoas repítense en época de cría de forma alarmante, que un avión tivo que realizar unha aterraxe de emerxencia tras chocar cunha bandada destas aves. Y non sigo: entrade en internet nun buscador co epígrafe “*Daños de las gaviotas en ciudades*” ou similar e poránsevos os pelos de punta.

E ultimamente asisto, asombrado, ao debate de que hai que prohibir a caza e me digo que sen un acordo cos cazadores un problema moi similar ao das gaivotas, o do crecente número de xabarís irrompendo no urbano e saturando o medio natural, carece de solución. Por moito que reaparezan os iluminados que piden, con outras palabras pero parecidas intencións, que en lugar de cazalos a *cartuchazos* antes de que nos coman, se “lles poñan comedeiros” e o poño entre comiñas para que ninguén dubide do sentido metafórico que encerra a frase.

“EL MORENO DEL LÉREZ”. Libro de José Curt Martínez. Clan Editorial.

En las páginas del *Moreno del Lerez* apreciamos una serie de valores que van más allá de la escopeta y de la caña: la descripción de escenarios naturales, una peculiar filosofía de vida y un lenguaje especial, ligado precisamente a los usos y costumbres del campo y de sus gentes. Este libro transcurre en una Galicia secreta, salvaje y remota. Una esquina de España en la que la vida ha sido siempre de una dureza especial y donde la supervivencia ha estado a veces por encima de la ley. El *Moreno*, pescador y cazador con aptitudes excepcionales, con gran conocimiento del medio y un inusual talento natural, bordea la marginalidad porque la sociedad de su tiempo no le ofreció mejor lugar. Esta condición extrema se refleja en su lenguaje, muchas veces tremendista y procaz, pero también lleno de gracia y de puntería verbal. La suya es un habla sin domesticar, propia de alguien que tuvo que arrancar con las manos desnudas sus presas a la naturaleza, dando lugar a lances de caza y de pesca que a menudo rayan en lo increíble.